

Proměny a trendy v celoživotním vzdělání pedagogických pracovníků - koncepce základního školství

Ing. Jarmila Muharová

Bakalářská práce
2006

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Univerzitní institut

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Univerzitní institut

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2005/2006

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Jarmila MUHAROVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro střední školy**

Téma práce: **Proměny a trendy v celoživotním vzdělání
pedagogických pracovníků – koncepce základního
školství statutárního města Zlín**

Zásady pro vypracování:

Vývoj systému školství od roku 1990 – po současnost

Legislativní změny a související optimalizace

Koncepce základního školství – statistické údaje

Výsledky a doporučení

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Jaroslav Světlík: Marketing školy, Zlín 1996

Jan Průcha: Pedagogická evaluace, Brno 1996

Eliška Walterová a kol: Úloha školy v rozvoji vzdělanosti 1.díl, 2.díl, Brno 2004

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Alica Kavanová

Ústav pedagogických věd

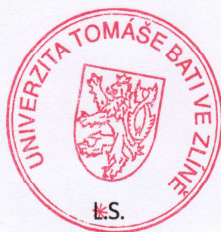
Datum zadání bakalářské práce:

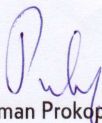
6. března 2006

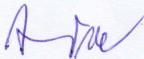
Termín odevzdání bakalářské práce:

13. června 2006

Ve Zlíně dne 6. března 2006

prof. Ing. Roman Prokop, CSc.
prorektor

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

System školství se mění, dochází k odstátnění školství, decentralizaci, diverzifikaci, přijímají se nové školské zákony a s tím je spojeny proměny v celoživotním vzdělávání i u pedagogických pracovníků. Ve své práci bych se ráda těchto změn dotkla a uvedla, jak se vyvíjí a hlavně představila koncepci vybraných základních škol zřízených statutárním městem Zlínem ohledně dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Klíčová slova: reforma školství, základní školství, vzdělávání, pedagog, škola s právní subjektivitou

ABSTRACT

The educational system is changing, schools are denationalised, decentralized, diversified. A new school legislation is being passed so there are a lot of changes in life – time education of teachers.

I would like to mention these changes in my work and to give facts about their development.

And mainly I would like to introduce the teachers further education conception of some chosen Zlín elementary schools.

Keywords: educational reform, elementary education, education, teacher, school with legal subjectivity

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „, Proměny a trendy v celoživotním vzdělání pedagogických pracovníků – koncepce základního školství“ jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a materiály jsem citovala a uvádím v příloženém seznamu literatury.

Ve Zlíně dne 1.6. 2006

.....

podpis diplomanta

Touto cestou bych moc ráda poděkovala mojí vedoucí práce Ing. Alici Kavanové za velmi cenné a odborné informace, které významnou mírou pomohly k vytvoření této práce a za její trpělivost.

Motto:

Jsou tři cesty k získání moudrosti. První je cesta zkušenosti, ta je nejtěžší. Druhá je cesta napodobení, ta je nejlehčí. Třetí cesta je cestou přemýšlení, ta je nejušlechtilejší.

(Konfucius)

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 VÝVOJ ŠKOLSTVÍ PO ROKU 1990 U NÁS	11
2 VYSOKÉ ŠKOLY A DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ	16
2.1 OTÁZKOU JE, ZDA A V ČEM MOHOU VYSOKÉ ŠKOLY NAHRADIT RESORTNÍ SÍŤ DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ:	16
2.2 JAKÉ DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ MOHOU VYSOKÉ ŠKOLY NABÍZET:.....	17
2.3 CO OMEZUJE AKTIVITY VYSOKÝCH ŠKOL:.....	17
3 DISTANČNÍ VZDĚLÁNÍ.....	19
3.1 ORGANIZACE STUDIA.....	19
4 JAZYKOVÉ VZDĚLÁNÍ UČITELŮ.....	20
5 SAMOSTUDIUM.....	21
PRAKTICKÁ ČÁST.....	23
6 KONCEPCE ZÁKLADNÍHO ŠKOLSTVÍ NA ÚZEMÍ MĚSTA ZLÍNA	24
6.1 PROMĚNY A ZMĚNY ZÁKLADNÍHO ŠKOLSTVÍ OD ROKU 1990 V MĚSTĚ ZLÍNĚ	24
6.2 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ VE ŠKOLNÍM ROCE 2004/2005 VE VYBRANÝCH ŠKOLÁCH VE ZLÍNĚ ^{5), 6), 7)}	27
6.3 DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ JEDNOTLIVÝCH ŠKOL.....	31
ZÁVĚR	33
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	34
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	35
SEZNAM OBRÁZKŮ	36
SEZNAM TABULEK.....	37
SEZNAM PŘÍLOH.....	38

ÚVOD

V roce 1990 byl přijat zákon o státní správě a samosprávě ve školství č. 564, který měl dopad na celou školskou soustavu s výjimkou vysokých škol. Stanovil pravomoci jednotlivých úrovní státní správy, zavedl odvětvové řízení a jeho orgány - *školské úřady*.

V neposlední řadě vytvořil předpoklady pro rozvoj samosprávy ve školství a pro rozvoj autonomie škol.

Podstatné změny tohoto zákona nastaly k 1. 1. 2001, kdy se v souvislosti s reformou veřejné správy vyšší územní samosprávné celky - **kraje** - ujaly svých kompetencí. Ministerstvo školství (<http://www.msmt.cz>) si uchovává a posiluje pouze kompetence vytvářet vzdělávací koncepcce. Vlastní výkon státní správy v oblasti školství byl *přenesen* do působnosti krajů.

Kromě toho získaly kraje v oblasti školství svou **vlastní působnost**: staly se zřizovatelem všech škol a školských zařízení s výjimkou těch, které zřizují obce, a školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, které zřizuje stát.

Ty funkce školských úřadů, které v první fázi změn nepřešly do působnosti krajů, převzaly okresní úřady. Okresní úřady ukončily svou činnost k 31. 12. 2002. Pravomoci, které přechodně ve školství plnily, pak většinou přešly na vybrané větší obce s rozšířenou působností výkonu státní správy.

Samosprávu ve školství vykonávají nyní tedy *kraje, obce a rady škol*, pokud jsou ustaveny.

Další legislativní změny nastaly při přijetí nového školského zákona č. 561 v roce 2005. Všechny tyto legislativní změny a nařízení vlád k rozšíření výuky na základních školách vede ke neustálým změnám v přístupu pedagogických pracovníků, kteří se na těch základech musejí neustále vzdělávat.

Ve své práci bych se ráda zmínila jaké změny a proměny vzdělávání pedagogických pracovníků nastaly všeobecně a uvedla, jak se tato problematika dotýká základních škol zřizovaných statutárním městem Zlínem, jako příspěvkové organizace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ ŠKOLSTVÍ PO ROKU 1990 U NÁS

České školy se mění. Po desítkách let izolace a tuhému centralistickému řízení školství došlo k výrazným změnám v organizaci i obsahu studia. Školám byla přiznána právní subjektivita a řada rozhodovacích pravomocí byla přesunuta na ředitele škol. To vedlo k posílení řídicí, finanční a kurikulární autonomie.

Řada škol se více otevřela potřebám žáků a studentů ve větší a bohatší nabídce vzdělávacích programů. Vznikaly i soukromé a církevní školy. Dochází k uvolnění požadavků na učební plány, osnovy a je větší volnost pro volbu pedagogických metod učitele.

Dochází také ke změně v podmínkách práce učitele. Snížily se počty žáků na učitele a zmenšila se průměrná velikost tříd. Hodnocení práce učitele je dle skutečné kvality jeho práce a je na posouzení ředitele školy. Na druhé straně snížení počtu žáků v jednotlivých třídách vede ke snížení finančních prostředků na odměňování a omezení diferenciací platů vedla mnoho kvalifikovaných pedagogů k odchodu ze školství.

Došlo k **decentralizaci** školství, tedy k přesunu pravomocí v oblasti správy, řízení a financování škol z centrálních orgánů /státu/ na nižší složky /místní správy - kraje/.

Smyslem bylo, co nejvíce přiblížit rozhodovací proces místu realizace, a tím přispět k naplňování individuálních potřeb krajů i jednotlivých školských institucí. Tím tedy došlo k posílení autonomie škol. V zásadních otázkách si stát ovšem ponechává i nadále dominantní úlohu.

Došlo k tzv. **deetatizaci** (neboli odstátnění) školství.

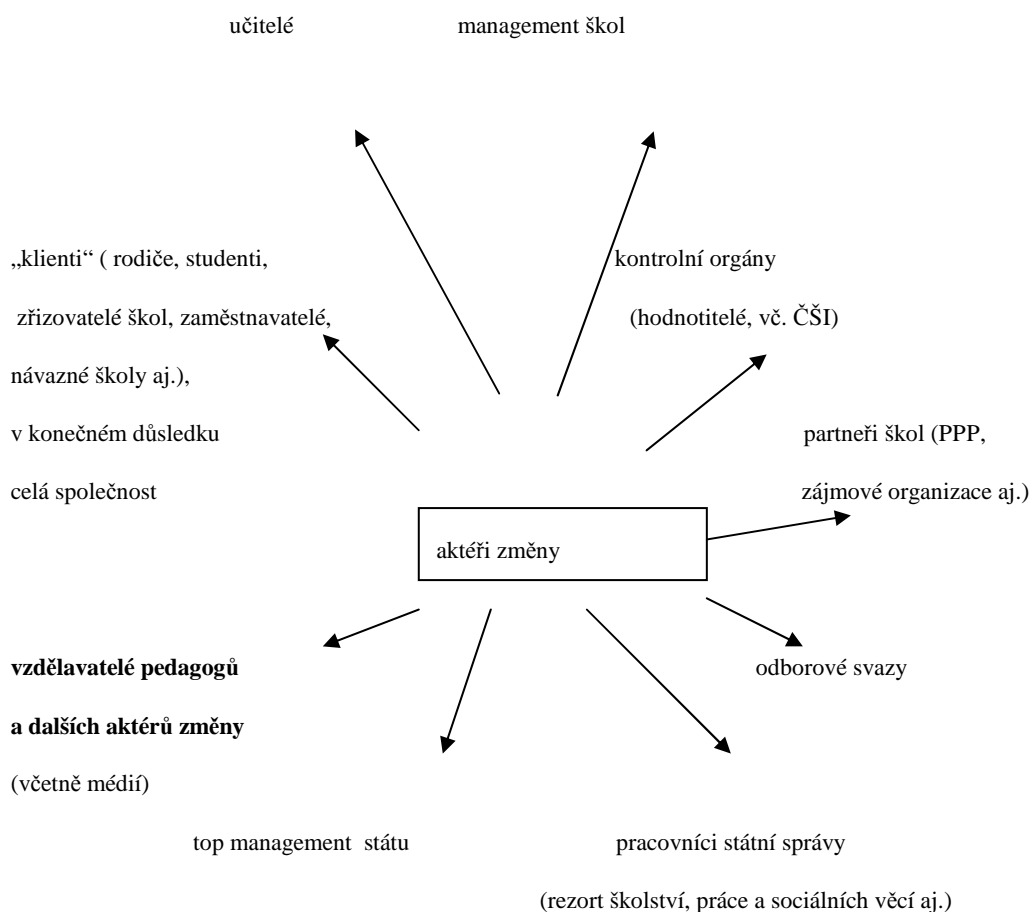
Dochází také k stále větší **diverzifikaci** (rozrůznění) celého školského systému - tím je míněn vznik nových vzdělávacích příležitostí s využitím iniciativy soukromých a církevních zřizovatelů; v oblasti vysokoškolského vzdělávání se pak na sklonku 90. let staly novinkou vyšší odborné školy. Školský systém se však i nadále rozrůžňuje. Vznikají nové vzdělávací formy, které nelze zařadit mezi "čisté"; typy - hlavní tendencí změny je vytváření škol a školských institucí na hranici mezi dříve ostře oddělenými složkami vzdělávací soustavy (především na hranici mezi gymnáziem a středními odbornými školami, nebo také středními odbornými školami a učilišti). Školská soustava se tím stává flexibilnější a odpovídá aktuálním potřebám společnosti i pracovního trhu. S nastoupenou érou demokracie se nově též

objevuje čím dál více škol (zejména mateřských a základních), ve kterých se učí podle alternativních pedagogických metod.¹⁾

Po roce 1996 došlo v regionálním školství k jisté stabilizaci. Další významné změny nastaly v souvislosti s probíhající reformou správy jako před rokem 1989.

V dubnu 2000 byl vládou schválena Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání.

HLAVNÍ AKTÉŘI KURIKULÁRNÍ REFORMY V ČR (Prášilová 2004) obr. 1

Její postupná realizace je rozvržena do řady kroků v horizontu roku 2005.

RVP jsou komplexní pedagogické dokumenty, které by měly v budoucnu (předpokládá se od školního roku 2004/2005) ovlivňovat a usměrňovat vzdělávání na všech typech škol, které poskytují základní a střední vzdělání.

RVP vymezují zejména konkrétní cíle, povinný obsah, formy, délku, rozsah a podmínky vzdělávání. Dále stanovují podmínky průběhu a ukončování vzdělávání - jsou proto závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků i tvorbu a posuzování učebnic či učebních textů. RVP garantují také podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky, podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví a podmínky zdravotní způsobilosti uchazeče ke vzdělávání. V neposlední řadě pak zaručují základ pro stanovení výše přidělovaných finančních prostředků.

Programy však ponechávají prostor i pro naplňování pedagogické autonomie škol a tvořivosti učitelů při dotváření učebního plánu, rozhodování o konkrétní podobě vzdělávacích předmětů, při výběru učiva, metod a forem výuky, při vytváření vhodného klimatu pro učení a život školy, atd.

Tím, že RVP vymezují obsah vzdělávání a očekávané kompetence, převzaly funkci dosavadních "*standardů vzdělávání*".

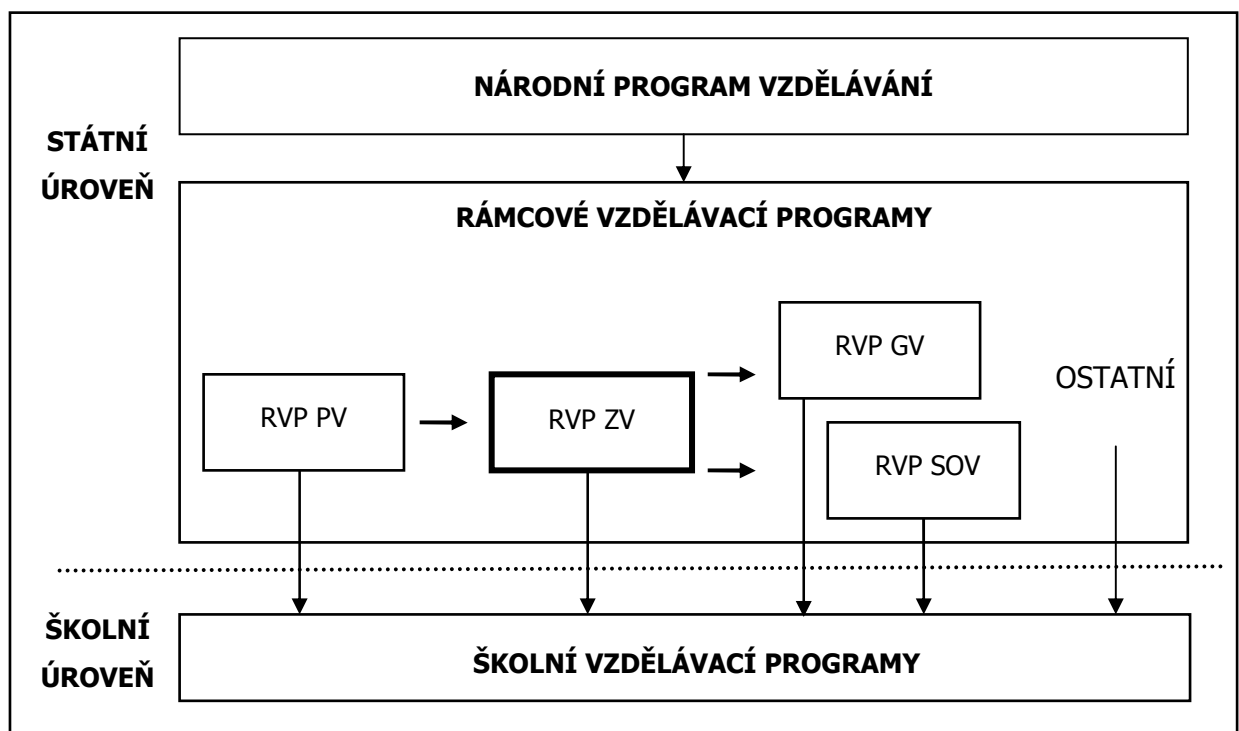
V souladu s novými principy kurikulární politiky zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělání v ČR a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let.

Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.¹⁰⁾

Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou **veřejné dokumenty** přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou

veřejnost.

Obr. 2 - Systém kurikulárních dokumentů

Legenda: RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP GV - Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV - Rámcový vzdělávací program (programy) pro střední odborné vzdělávání.

* Ostatní RVP - rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon - Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání, případně další.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdě-

lávacích oblastí:

- **Jazyk a jazyková komunikace**
 - *český jazyk a literatura*
 - *cizí jazyk*
- **Matematika a její aplikace**
 - *matematika a její aplikace*
- **Informační a komunikační technologie**
 - *informační a komunikační technologie*
- **Člověk a jeho svět**
 - *člověk a jeho svět*
- **Člověk a společnost**
 - *dějepis*
 - *výchova k občanství*
- **Člověk a příroda**
 - *fyzika*
 - *chemie*
 - *přírodopis*
 - *zeměpis (geografie)*
- **Umění a kultura**
 - *hudební výchova*
 - *výtvarná výchova*
- **Člověk a zdraví**
 - *výchova ke zdraví*
 - *tělesná výchova*
- **Člověk a svět práce**
 - *člověk a svět práce*⁹⁾

2 VYSOKÉ ŠKOLY A DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

V souvislosti s posledním opatřením (vyhláška 317/2005) se dostávají do popředí diskuse o vysokých školách. Je třeba zdůraznit, že nejde o zcela novou situaci – vysoké školy realizují další vzdělávání učitelů. Některé další vzdělávání učitelů je dokonce možné pouze na vysokých školách. Jaká jsou tedy očekávání a jaké mají vysoké školy možnosti?

2.1 Otázkou je, zda a v čem mohou vysoké školy nahradit resortní síť dalšího vzdělávání učitelů:

- Prioritou vysokých škol je pregraduální vzdělávání a vědecký výzkum, v souladu s tímto jsou pak koncipovány i programy dalšího vzdělávání učitelů.
- Další vzdělávání učitelů je významné pro VŠ mimo jiné jako zpětná vazba, jako podnět ke změně přípravného vzdělávání a jako ověřování výsledků vzdělávání.
- Vzdělávací programy nabízené vysokými školami jsou velmi rozmanité a spolupracují s různými subjekty resortu školství, přesto nemají kapacity na celoplošné pokrytí resortních zařízení a na realizaci krátkodobých aktuálních programů, které nekorespondují s jejich vzdělávacími programy.
- Pokud by měly vysoké školy realizovat takovéto programy nebo programy rychlé zakázky MŠMT, jaké by měla a mohla plnit pedagogická centra, musela by vzniknout na VŠ agenturní pracoviště, která by nutně upustila od vědecko-výzkumné práce, přestala by tedy být vysokoškolskými pracovišti v pravém smyslu slova a plnila by pouze funkci výdělečné instituce.
- Vysoké školy nemohou vůbec nahradit funkci okresních zařízení, především v oblasti metodických kabinetů, koordinace vzájemného vzdělávání, hospitací atd. Jedná se o zásadně odlišnou formu vzdělávání, vymezenou lokálně, kde je podstatný koordinátor takovýchto aktivit, což je zcela mimo možnosti i poslání VŠ:
- Vysoké školy nemohou být vzhledem ke své autonomii a výše uvedeným prioritám komunikačním prostředkem mezi ministerstvem školství a školami, nemohou tedy při realizaci vzdělávací politiky nahradit resortní síť institucí dalšího vzdělávání učitelů.

Odpověď bude znít takto: Vysoké školy nemohou plně nahradit resortní síť dalšího vzdělávání učitelů.

Instituce této sítě nemohly sice za výše uvedených podmínek pracovat dostatečně kvalitně, ale v ČR není zařízení, které by mohlo síť resortních institucí v plném rozsahu nahradit. Ministerstvo resortní síť pro realizaci vzdělávacích záměrů a permanentní transformaci a zkvalitňování školství opakovaně odmítá.

2.2 Jaké další vzdělávání učitelů mohou vysoké školy nabízet:

Další profesní vzdělávání učitelů, které realizují vysoké školy, lze členit do dvou oblastí:

- 1) Kvalifikační studium, což je rozšiřující, specializační, funkční a rozdílové studium a řazeno je sem také doplňující pedagogické studium, což je spíše rekvalifikační studium.
- 2) Průběžné další vzdělávání, což je prohlubování a inovace znalostí z oboru, didaktiky oboru a specifických znalostí a dovedností vztahujících se k pedagogické profesi.

2.3 Co omezuje aktivity vysokých škol:

Zde bychom mohli jmenovat celou řadu faktorů od prostorových a personálních kapacit, limitovaných finančních možností učitelů až po nedostatek finančních prostředků pro vybudování pracovišť pro systémové další vzdělávání učitelů na vysokých školách.

Nejvíce limituje vysoké školy nedostatečná a nekvalitní legislativa:

Kvalifikační další vzdělávání učitelů, které nabízejí vysoké školy, je ze své podstaty „postgraduální studium“, navazuje na ukončené magisterské studium a musí mít nezpochybnitelně platný certifikát (rovnocenný pregraduálnímu studiu – rozšiřující studium dalšího aprobačního předmětu).

Nový vysokoškolský zákon z r. 1998 nemá kategorii postgraduální studium, uvádí pouze tři studijní programy – bakalářský, magisterský a doktorský. Další vzdělávání učitelů nelze zařadit v tomto zákoně jinam než pod § 60 „celoživotní vzdělávání“, přičemž tento vyso-

koškolský zákon zavedl chybné pojetí celoživotního vzdělávání. Novela tohoto zákona č. 147/2001 Sb. nedostatky neopravila. V zákoně se termín „dalšího vzdělávání (učitelů)“ neobjevuje, pouze v § 108, kde je jeho legislativní ošetření rušeno. Nový vysokoškolský zákon přinesl výrazné zhoršení podmínek pro další vzdělávání učitelů, především v oblasti kvalifikačního vzdělávání. Další novela tohoto zákona je nutná.¹⁰⁾

Zkvalitnění a větší efektivitu v oblasti průběžného vzdělávání by mohlo přinést např. zavedení atestací nebo jasná pravidla v systému kariérního.

3 DISTANČNÍ VZDĚLÁNÍ

Po roce 2000 se do kurzů a příprav pedagogických pracovníků dostávají prvky distančního vzdělávání. Hlavním smyslem této nové formy byla snaha posílit aktivní samostatné studium a umožnit tak účastníkům kurzů prostudovat si v klidu několik kapitol z didaktiky geografie a zpracovat úkoly, v nichž mají příležitost využít své zkušenosti a zároveň uplatnit/vyzkoušet získané nové poznatky ve své osobní vzdělávací praxi.¹⁰⁾

3.1 Organizace studia

Distanční studijní text se od běžných publikací sloužících vzdělávání ve školských zařízeních, kde student pracuje pod vedením učitele, liší především tím, že je koncipován pro zcela samostatné studium. Text vede studujícího krok za krokem k samostatnému, aktivnímu a tvůrčímu přístupu k studovaným tématům a k zdárnému zpracování korespondenčního úkolu. Studijní texty mají částečně formu distančního dialogu, který studujícímu do značné míry nahrazuje chybějící denní kontakt s učitelem.

Studující jsou vedeni k zapisování svých zkušeností, k dalšímu zpracovávání osvojených poznatků, k formulacím vlastních otázek a úkolů, k psaní esejů, k formulaci osobních hodnocení apod.

Korespondenční úkol zasílá studující e-mailem svému tutorovi, který jeho práci posoudí a v případě potřeby mu zašle připomínky formulované jako doporučení či podněty k dalšímu studiu a k zkvalitnění písemného úkolu. Úkolem tutora není podtrhávat chyby, ani poznatky vysvětlovat, ale vést studujícího k samostatnému zvládnutí kapitoly.

Studující komunikuje se svým tutorem nejen při hodnocení korespondenčních úkolů, ale také v rámci konzultací, které jsou možné nejen osobně, ale zejména prostřednictvím e-mailu nebo telefonu. Občas se konají tutoriály – diskusní setkání studujících na fakultě, kde dochází především k výměně názorů a zkušeností samotných studujících.

4 JAZYKOVÉ VZDĚLÁNÍ UČITELŮ

Pro školní roky 2006/2007 a 2007/2008 jsou naplánovány v rámci MEJA dva běhy studia.

Ministerstvo školství uvolnilo finanční prostředky, které umožní, aby se do projektu zapojilo na 2300 učitelů.

Projekt je určen v první řadě učitelům, kteří učí, nebo budou učit cizí jazyk na 1. stupni ZŠ, ale chybí jim k tomu patřičná kvalifikace a splňují podmínku dosažené jazykové úrovně.

Výsledkem absolvování projektu bude zvýšení úrovně jazykové kvalifikace a příprava na budoucí rozšiřující magisterské studium na vysoké škole. Úspěšný absolvent obdrží osvědčení o dosažení jazykové úrovně s doložkou a dílčí kvalifikaci k výuce jazyka.

Tento certifikát, ale nenahrazuje vysokoškolské studium, pouze doplňuje a jeho platnost je dočasná.⁴⁾

5 SAMOSTUDIUM

Dalším trendem ve vzdělávání pedagogických pracovníků je samostudium. Samostudium uvedené v § 24 odst. 4 písm. b) zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, je jednou z forem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, a proto jej ředitel školy bere na zřetel při sestavování plánu dalšího vzdělávání. Při sestavování plánu dalšího vzdělávání přihlíží ke studijním zájmům pedagoga, potřebám školy jakož i k jejím možnostem.

Podle ustanovení § 24 odst. 7 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů přísluší pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, kraji a obcemi volno k samostudiu v rozsahu 12 pracovních dnů ve školním roce. Tento rozsah přísluší pedagogickým pracovníkům i ve školním roce 2004/2005 a není jej třeba z důvodu pozdějšího nabytí účinnosti zákona alikvotně krátit. Toto volno na samostudium je dle ustanovení § 24 odst 1 a 2 zákona č. 563/2004 o pedagogických pracovnících určeno k dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků, čímž se rozumí prohlubování, získání či rozšíření kvalifikace.

Na dobu čerpání volna nemůže ředitel pedagogickému pracovníkovi ukládat pracovní úkoly. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů č. 563/2004 Sb. nestanoví pedagogickému pracovníkovi povinnost dokládat řediteli školy obsah (náplň) samostudia, a taktéž nezakládá řediteli oprávnění toto vyžadovat.

Dobu čerpání volna na samostudium určuje ředitel školy, a to na dobu, kdy tomu nebrání vážné provozní důvody (žádný právní předpis blíže nespecifikuje pojem "vážné provozní důvody" - tyto je třeba posuzovat vždy s ohledem na konkrétní podmínky jednotlivých škol a školských zařízení). Zároveň by měl vytvořit takové organizační podmínky chodu školy, aby pedagogický pracovník mohl volno na samostudium vyčerpat. Neurčení doby čerpání volna na samostudium aniž by tomu bránily vážné provozní důvody je porušením zákona ze strany ředitele školy. K nečerpání volna na samostudium by mělo docházet jen výjimečně, a to např. při dlouhodobé překážce v práci na straně zaměstnance, nebo z vážných provozních důvodů. Volno k samostudiu musí být čerpáno v celých dnech, čerpání volna v kratších částech (např. po hodinách či půldnech) zákon neumožňuje. Volno na samostudi-

um je vázáno na školní rok. Nevyčerpané volno či jeho poměrná část bez dalších nároků zaniká (nelze jej proplácet ani převádět do dalšího roku).

Čerpání volna k samostudiu je podmíněno existencí pracovního poměru. Z existence jiného pracovněprávního vztahu (některé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr) toto čerpání nevyplývá. V případě uzavření některé z dohod však nelze vyloučit, ani pro případ tohoto volna, aplikaci ustanovení § 233 odst. 2 písm. e) zákoníku práce, že „na základě uzavřených dohod jsou zaměstnavatelé povinni zejména dodržovat i ostatní podmínky sjednané v dohodě; případné další sjednané nároky zaměstnance nebo jiná plnění v jeho prospěch však nelze dohodnout pro zaměstnance příznivěji, než jsou obdobné nároky v plnění vyplývající z pracovního poměru“. V dohodě by tedy bylo možné sjednat poskytování volna k samostudiu, ovšem za podmínek a v rozsahu stanoveném v § 24 odst. 7 zákona.

Pokud pracovní poměr trval jen část školního roku, přísluší za každý celý měsíc trvání pracovního poměru jedna dvanáctina celkového volna, tj. jeden den. Uvedené volno je tedy zákonem vázáno na školní rok a na trvání pracovního poměru, jako jedné z možných forem pracovněprávního vztahu.

Volno k samostudiu přísluší také pedagogickému pracovníkovi, který vykonává ve škole nebo školském zařízení přímou pedagogickou činnost na základě vedlejšího pracovního poměru. Vedlejší pracovní poměr je zvláštní forma souběžného pracovního poměru, viz § 70 zák. práce. U souběžných pracovních poměrů se práva a povinnosti z nich vyplývající posuzují samostatně, pokud zákoník práce nebo jiné právní předpisy nestanoví jinak. To znamená, že má-li pedagogický pracovník uzavřeno několik pracovních poměrů, čerpá volno na samostudium z každého pracovního poměru, tedy i z vedlejšího pracovního poměru zvlášť.⁸⁾

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 KONCEPCE ZÁKLADNÍHO ŠKOLSTVÍ NA ÚZEMÍ MĚSTA ZLÍNA

6.1 Proměny a změny základního školství od roku 1990 v městě Zlíně

V roce 1990 byl přijat zákon o státní správě a samosprávě ve školství č. 564, který měl dopad na celou školskou soustavu s výjimkou vysokých škol. Stanovil pravomoci jednotlivých úrovní státní správy, zavedl odvětvové řízení a jeho orgány - *školské úřady*.

V neposlední řadě vytvořil předpoklady pro rozvoj samosprávy ve školství a pro rozvoj autonomie škol a zřizovatelské pravomoce přechází ze státu na samosprávné orgány.

Ve Zlíně je osmnáct základních škol, které jsou organizačními složkami městského úřadu Zlín. V tomto období hrají roli ve financování regionálního školství rozhodující úlohu odvětvově řízené školské úřady, které takto rozhodují o dalším studiu pedagogických pracovníků na základních školách.

V roce 1992 vznikají tři příspěvkové organizace zřízené městem Zlín, a to

- Základní škola, Komenského II, (5.ZŠ)
- Základní škola, Kvítková, (7.ZŠ)
- Základní škola, Želechovice. (15.ZŠ)

Zřizovatel těmto příspěvkovým organizacím poskytuje ze svého rozpočtu města finanční prostředky jako provozní příspěvek mimo jiné využitelný i financování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, kdy první z nich (5.ZŠ) se zaměřuje na sportování, druhá (7.ZŠ) na jazykové dovednosti a (15.ZŠ) zdravá škola. Z tohoto se odvíjí i zaměření dalšího vzdělání příslušných pedagogických pracovníků.

Ředitelé se stávají zároveň i manažery svých škol, takže musí absolvovat vzdělávání, či školení na ekonomických školách a seminářích. Je to něco nového na školské půdě. Tímto získávají také větší pravomoce v rozhodování o strategii školy, možnost získávání jiných finančních prostředků, než jen od zřizovatele a státu (školských úřadů).

V roce 1993 je zřízena další příspěvková organizace města Zlína, a to

- Základní škola, Okružní (16.ZŠ)

V roce 1998 dochází k uzavření Základní školy na Bartošově čtvrti (6.ZŠ), je zde umožněno (pronajato) prostor pro církevní školu.

V roce 2000 došlo k uzavření Základní školy Nad Stráněmi (13.ZŠ) z technických důvodů.

To znamenalo nutnost umístit žáky této školy do zbývajících škol na Jižních Svazích.

Statutární město Zlín svým usnesením Zastupitelstva města Zlína k 1.1. 2003 zřídilo 38 příspěvkových organizací na úseku školství (11 ZŠ, 2 ŠJ, 25 MŠ), takže dosavadní organizační složky vstoupily

do právní subjektivity, kde finanční prostředky na mzdové a další vzdělávání pracovníků získávají organizace (školy) z kraje.

Jedná se o tyto příspěvkové organizace:

- Základní škola Emila Zátopka, Zlín (1.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Slovenská 3076 (3.ZŠ)
- Základní škola Komenského I, Zlín (4.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Komenského 78 (8.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Štefánikova 2514 (9.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Dřevnická 1790 (10.ZŠ)
- Základní škola Zlín, tř. Svobody 868 (11.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Mikoláše Alše 558 (12.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Nová cesta 268 (14.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Křiby 4788 (17.ZŠ)
- Základní škola Zlín, Česká 4787 (18.ZŠ)

Protože dochází k poklesu počtu žáků, Zastupitelstvo města Zlína ruší jednu ze svých pří-

spěvkových organizací na úseku školství, a to k 1.8.2004, kdy Základní škola Zlín, Česká 4787 (18.ZŠ) se spojuje se Základní školou Zlín, Křiby 4788 (17.ZŠ).

Tato optimalizace se děje dle změn a proměn ve školských zákonech a normativích platných na základním školách. S tím je samozřejmě spojeno i propouštění a odchody pedagogických pracovníků. Každá škola si proto vytváří svůj plán dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, také hodně záleží na přidělených provozních prostředků od zřizovatele, či od kraje na tzv. DVPP (další vzdělávání pedagogických pracovníků).

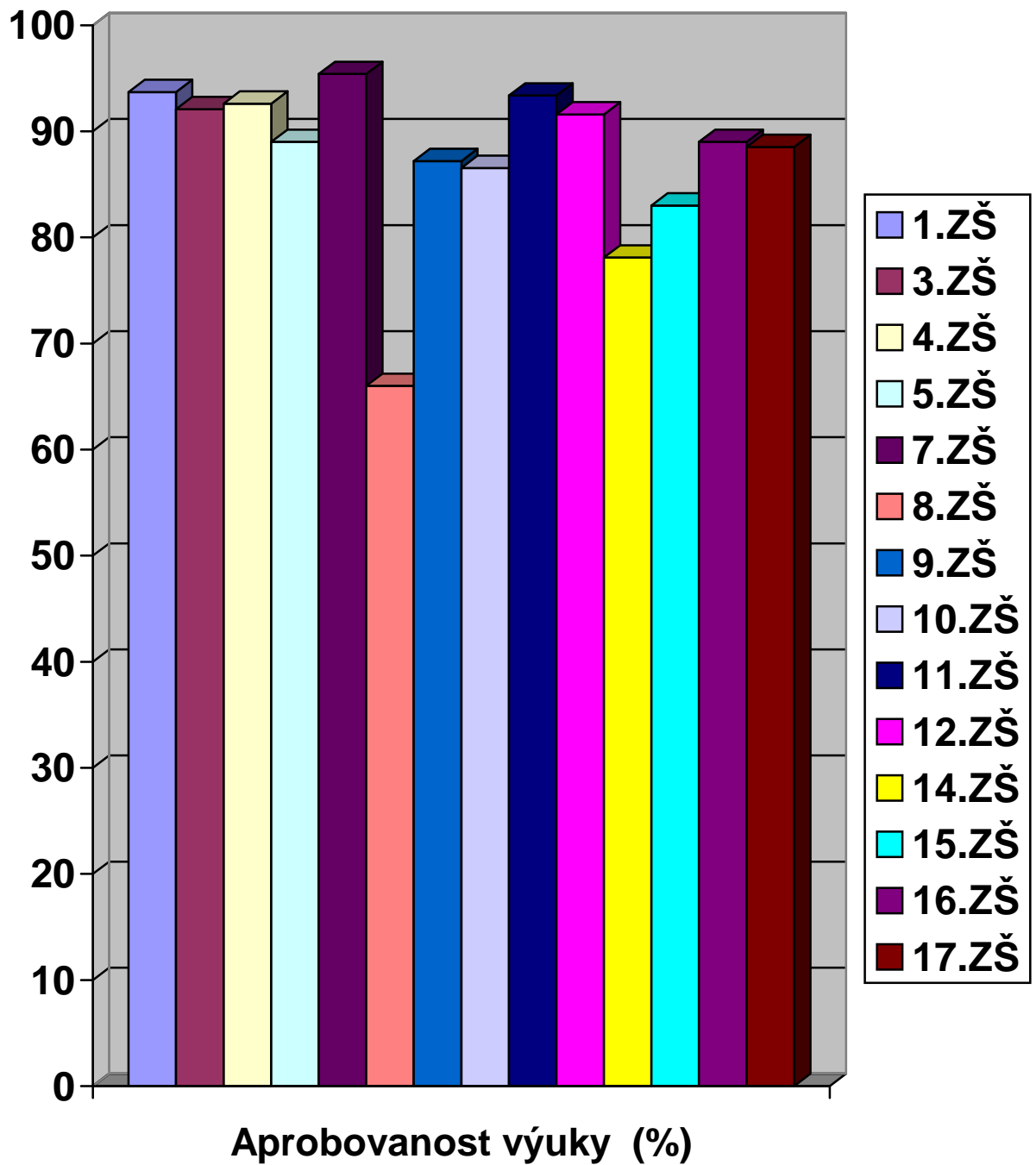
Změnou školského zákona č. 561/2004 Sb. dochází k výrazným změnám nejen v legislativě (úpravou různých vyhlášek, pokynů MŠMT a nařízení), ale i ke změnám ve financování a hlavně potřeb znalostí pedagogických pracovníků, a to nejen v základním školství. Tato změna se vstoupila v platnost ve školním roce 2004/2005.

6.2 Další vzdělávání pedagogických pracovníků ve školním roce 2004/2005 ve vybraných školách ve Zlíně ^{5), 6), 7)}

Tabulka č. 1 – Požadovaný stupeň vzdělávání, aprobovanost výuky, finanční prostředky DVPP

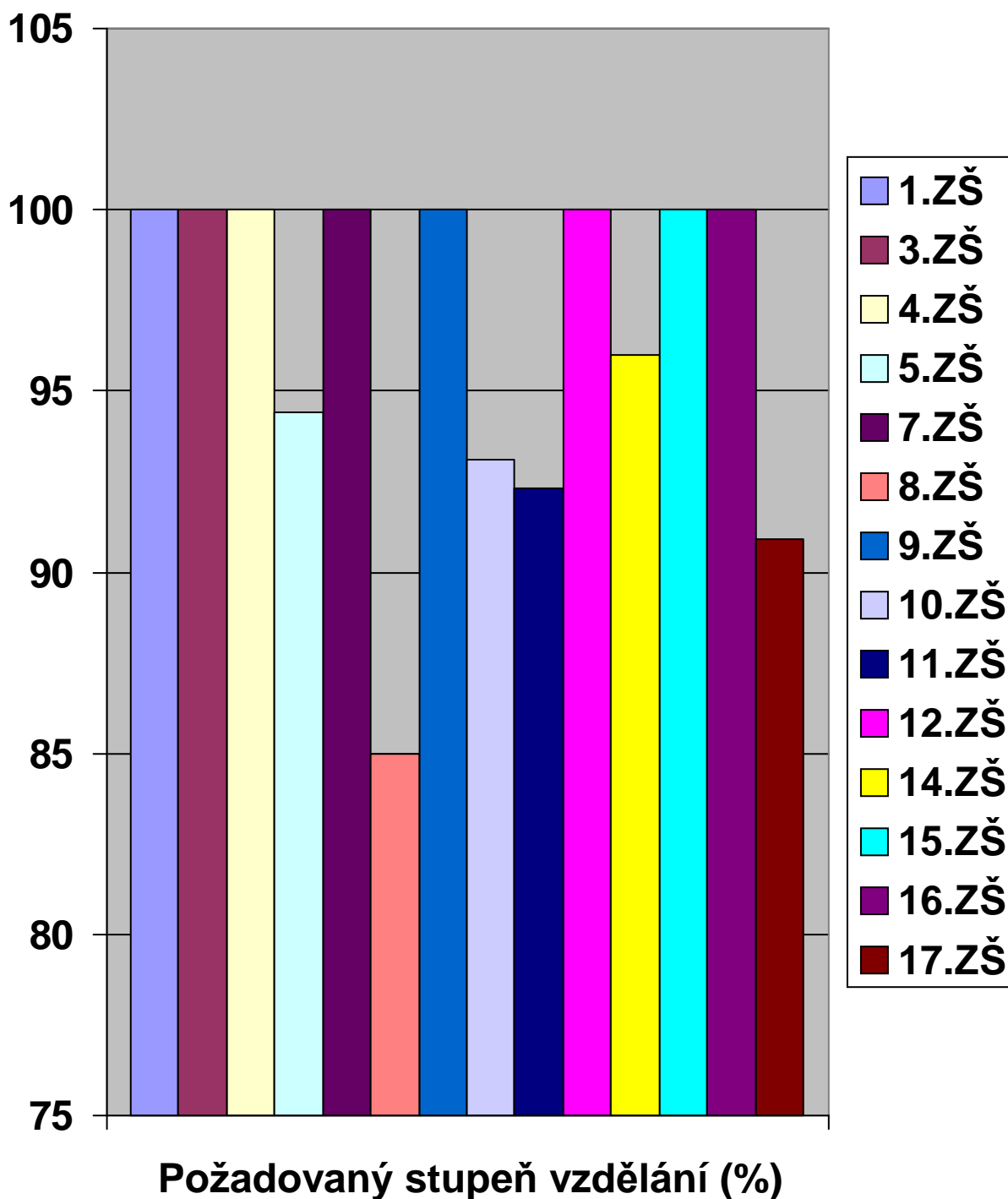
Název školy	Požadovaný stupeň vzdělání (%)	Aprobovanost výuky (%)	Finanční prostředky na DVPP (Kč)	Počet pedagogických pracovníků
1.ZŠ	100	93,7	53 567,-	26
3.ZŠ	100	92,08	25 750,-	40
4.ZŠ	100	92,61	30 452,-	27
5.ZŠ	94,4	89,0	37 204,-	35
7.ZŠ	100	95,4	23 425,-	30
8.ZŠ	85	66	41 344,-	24
9.ZŠ	100	87,2	59 378,-	25
10.ZŠ	93,1	86,54	38 406,-	29
11.ZŠ	92,31	93,38	45 000,-	23
12.ZŠ	100	91,59	6 880,-	23
14.ZŠ	96,0	78,1	50 158,-	24
15.ZŠ	100	83	24 247,-	21
16.ZŠ	100	89	35 679,-	38
17.ZŠ	90,91	88,52	31 750,-	40

Aprobovanost výuky

Obr. 3 - Aprobovanost výuky na ZŠ ve Zlíně v %

Požadovaný stupeň vzdělání

Obr. 4 – Požadovaný stupeň vzdělání na ZŠ ve Zlíně v %

Z výše uvedených tabulek a grafů je zjevně viditelný rozdíl jednotlivých základních škol ve Zlíně v požadavků na stupeň vzdělání a aprobovanosti výuky. Taktéž je dost velký rozdíl ve výši finančních prostředků daných na DVPP v jednotlivých školách. Je vidět, že se částky velmi liší, záleží opravdu na panu řediteli jakým směrem se škola ubírá, taktéž na objemu prostředků daných z kraje na DVPP jednotlivým subjektům.

V aprobovanosti výuky má nejvyšší procento 7.ZŠ, která ve školním roce 2004/2005 dopadla nejlépe, kdy výuka probíhala téměř všech předmětů byla zajištěna aprobovanými učiteli. Výjimku tvoří tělesná výchova – 16 vyučovacích hodin, občanská výchova – 5 hodin, fyzika – 5 hodin, pracovní činnosti na II. stupni – 2 hodiny = 4,94 % z celkového počtu hodin odučených za týden. Výuka cizích jazyků je doplněna hodinami konverzace. Externí učitelé jsou odměňováni z finančních prostředků nadačního fondu.

Nejmenší aprobovanost výuky měla 8.ZŠ. Nepříznivý poměr předmětů vyučovaných neaprobovaně způsobují především cizí jazyky a výuka na 1. stupni (vyučující si doplňují vzdělání při zaměstnání, v příštím roce ukončí dvě vyučující studium na VŠ).

Státní jazyková škola - 1 vyučující (AJ)

Jiné jazykové školy - 3 vyučující (AJ)

VŠ - 2 vyučující (1.-5.)

- 1 vyučující (II. stupeň)

Proto tato škola se snaží vynakládat větší finanční prostředky na další vzdělávání svých pedagogických pracovníků.

6.3 Další vzdělávání pedagogických pracovníků jednotlivých škol

Pro další vzdělávání pedagogických pracovníků bych všem školám doporučila následovný plán:

Plán dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Na základě tohoto plánu je organizován průběh a podmínky institucionálních forem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Organizace dalšího vzdělávání formou samostudia bude plánována v průběhu školního roku a bude předmětem zvláštního rozhodnutí ředitele školy (po předchozím projednání s příslušným odborovým orgánem).

Alternativa:

Na základě tohoto plánu je organizován průběh a podmínky následujících forem dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků:

institucionální formy (studium, účast na školení, seminářích apod.) poskytované vysokými školami a akreditovanými vzdělávacími institucemi další vzdělávání formou samostudia.

Rozsah a termíny volna určeného k samostudiu stanoví příloha k tomuto plánu dalšího vzdělávání.

Základní podmínky dalšího vzdělávání:

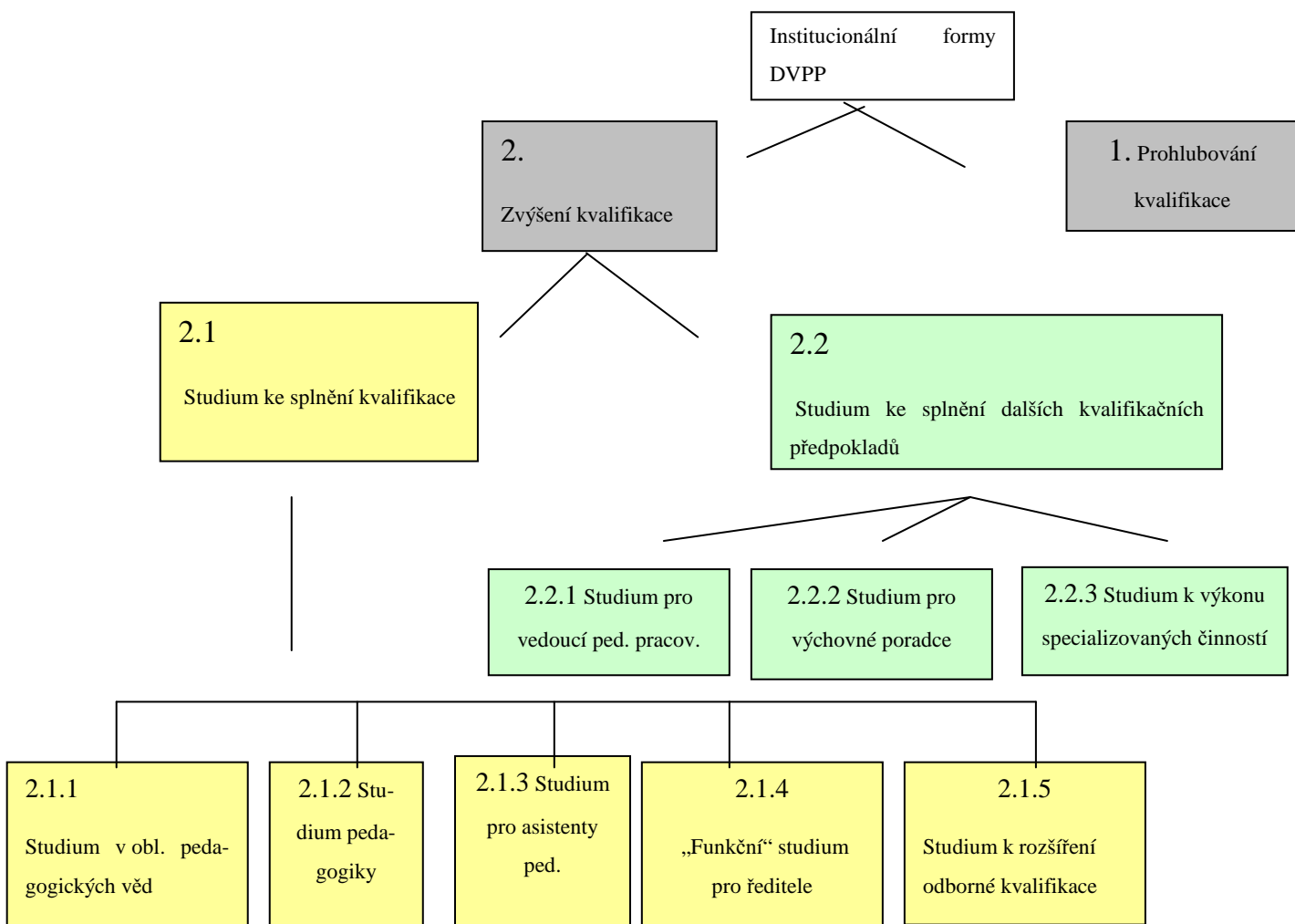
Další vzdělávání pedagogických pracovníků bude organizováno na základě těchto principů:

- rovnost příležitostí a zákaz diskriminace – každý z pedagogických pracovníků má stejnou možnost účasti na těch formách a druzích dalšího vzdělávání, které jsou zahrnuty v tomto plánu při současném dodržení všech podmínek stanovených tímto plánem;
- potřeby školy – základním parametrem pro výběr konkrétní formy nebo druhu dalšího vzdělávání jsou skutečné potřeby školy; tyto potřeby jsou vyjádřeny v rámci tohoto plánu dalšího vzdělávání;
- rozpočet školy – výběr a realizace jednotlivých vzdělávacích aktivit, stejně jako organizace celého systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy vychází z rozpočtových možností školy a těmto se podřizuje;

- studijní zájmy pedagogických pracovníků – při dodržení předchozích principů a podmínek jsou pro výběr konkrétní formy nebo druhu dalšího vzdělávání určující studijní zájmy jednotlivých pedagogických pracovníků.

Obecné schéma institucionálních forem dalšího vzdělávání

Obr. 5 - Další vzdělávání pedagogických pracovníků školy bude probíhat v následujících formách a druzích:

V uvedených případech bude škola podporovat studium pedagogiky v rámci akreditovaných vzdělávacích programů vysokých škol (programy celoživotního vzdělávání) a akreditovaných vzdělávacích programů dalších vzdělávacích institucí vedoucích k dosažení plné kvalifikace podle zákona č. 563/2004 Sb.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala možnostmi dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků na všech úrovních a srovnávala jsem možnosti s koncepcemi základních škola zřízených statutárním městem Zlínem. Přípravné vzdělávání učitelů, především těch, kteří chtějí pracovat v sekundárním vzdělávání, zpravidla probíhá na univerzitách.

Ve srovnávací tabulce je zjevně viditelné, jakým směrem by se vzdělávání pedagogických pracovníků mělo ubírat. Nezáleží jenom na tom, co je dáno nařízeními, vyhláškami, či zákony MŠMT, jaký je dlouhodobý záměr daného kraje, ale hlavně jaký směrem má škola svůj školský vzdělávací program zaměřen a jaký je požadovaný stupeň vzdělání dané školy a jaká je aprobovanost výuky na škole .

Vzdělávání i úzce souvisí s finančními prostředky, které dostávají základní školy, jak od svého zřizovatele na provoz, tak od MŠMT na další vzdělávání (DVPP), nebo jaké jsou vyhlášeny projekty ministerstev, či Evropské unie.

Cílem je zkvalitnění pedagogické práce učitelů a připravit je na přechod k uplatňování RVP pro jednotlivé školy a jejich ŠVP. Inovací výuky, zařazováním programů i projektů se snažit žáky zaujmout, výuku zatraktivnit, vyhledáváním informací zapojit žáky do výuky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] SVĚTLÍK, Jaroslav, *Marketing školy*, 1. vyd. Zlín: EKKA, 1996, 384 s.
ISBN 80-902200-8-8
- [2] SLAVÍKOVÁ, Lenka, *Řízení školy a pedagogického procesu*, 1. vyd. Praha: UNIVERZITA KARLOVA, 2003, 56 s. ISBN 80-7290-134-6
- [3] POLÁK, Pavel, ŠRÁMKOVÁ, Dagmar, TRUKSOVÁ, Milada, ZÁBOJ, Antonín, *Průvodce rokem ředitele základní a mateřské školy*, 3. vyd. Ostrava: ANAG, 2005, 295 s. ISBN 80-7263-300-7
- [4] *Učitelské noviny*, Vydává GNOSIS, spol. s r.o., 2006, roč. 109, č. 21. Praha 56x ročně, ISSN 0139-57188
- [5] Výroční zpráva za rok 2004/2005 [online] 2006. Dostupný na WWW
<http://www.zskriby.zlinedu.cz/>
- [6] Výroční zpráva za rok 2004/2005 [online] 2006. Dostupný na WWW
<http://www.zsstipa.zlinedu.cz/>
- [7] Výroční zpráva za rok 2004/2005 Základní školy Emila Zátopka, Štefánikova 2701, Zlín, Základní školy Slovenská, Základní školy Komenského I, Základní školy Komenského II, Základní školy Kvítková, Základní školy Komenského Malenovice, Základní školy tř. Svobody, Základní školy M. Alše 558, Základní školy Želechovice, Základní školy Okružní.
- [8] <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz/Ucitelskelisty/Ar.asp?ARI=102216&CAI=2145>
(27.5.2006)
- [9] <http://www.vuppraha.cz/index.php?op=sections&sid=9> (20.5.2006)
- [10] <http://www.zkola.cz/zkedu/Predskolou/RizeniSkolstviAZakladniLegislativa/VzdelavacisystemCRporoce1989adnes/1445.aspx>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků.
- MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy .
- RVP Rámcový vzdělávací program.
- ŠVP Školní vzdělávací program.
- ZV Základní vzdělání

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 - Hlavní aktéři kurikulární reformy v ČR (Prášilová 2004)

Obr. 2 - Systém kurikulárních dokumentů

Obr. 3 - Aprobovanost výuky na ZŠ ve Zlíně v %

Obr. 4 - Požadovaný stupeň vzdělání na ZŠ ve Zlíně v %

Obr. 5 - Další vzdělávání pedagogických pracovníků školy bude probíhat v následujících formách a druzích

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Požadovaný stupeň vzdělávání, aprobovanost výuky, finanční prostředky DVPP

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY